

KONSEPTI –

Toimintakonseptin uudistajien verkkolehti

Konsepti – Toimintakonseptin uudistajien verkkolehti on Toiminnan, kehityksen ja oppimisen tutkimusyksikkö CRADLE:n julkaisu, jonka numeroita toimittavat vuorotellen CRADLE:n, Työterveyslaitoksen ja Metropolia Ammattikorkeakoulun edustajat. Lehti julkaisee toimintakonsepteja ja liiketoimintamalleja sekä niiden kehittämistä ja uudistamista koskevia vertaisarvioituja artikkeleita, tutkimuseloituksia sekä kehittäjien ammatillisia puheenvuoroja ja katsauksia.

Päätoimittaja

Varpu Tissari,
Helsingin yliopisto
varpu.tissari [at] helsinki.fi

Toimittajat

Varpu Tissari
Tarja Mäki

Lehden taitto

Jenni Korpela

Toimitusneuvosto

Hannele Kerosuo
Kirsi Koistinen
Juhana Kokkonen
Kirsti Launis
Leila Lintula
Jorma Mäkitalo
Juha Pihlaja
Marika Schaupp
Hanna Toiviainen
Jaakko Virkkunen

ISSN 2342-8376

7. vuosikerta, numero 1-2, 30.5.2012

Julkaisutiedot, arviointikäytännöt ja kirjoitusohjeet

Pääkirjoitus

Varpu Tissari

[Asiakkaat, työntekijät, välineet ja tietomallintaminen toiminnan ja toimintakonseptien kehittämisen voimavaroina](#)

Artikkelit

Anu Kajamaa &
Angélique Hilli

[Asiakasaloitteet ja niihin vastaaminen hoitotyössä – Esimerkinä kotihoito](#)

Varpu Tissari &
Hanna Toiviainen

[Omahoitomalli asiakaslähtöisyyden välittäjänä](#)

Jenni Korpela

[Tietomallintamisen käyttöönoton ongelmat rakennushankkeessa](#)

Tarja Mäki, Sami
Paavola, Hannele
Kerosuo & Reijo
Miettinen

[Tietomallintamisen käytöt rakentamisessa](#)

Tutkimuseloitukset

Anu Kajamaa

[Hoidon eheyttämisen innovaatioiden toteutumisedellytykset, organisaation tahto ja asiakkaan ääni](#)

Tarja Mäki

[Rakentamisen tietomallintaminen](#)

Haastattelut

Varpu Tissari

[Omahoidon tavoitteiden saavuttamisen edellytyksiä potilaan näkökulmasta](#)

Varpu Tissari

[Kotihoidon asiakkaiden liikkumiskyvyn edistäminen liikkumissopimuksen avulla: Onnistumisen kokemuksia työntekijöiden näkökulmasta](#)

Julkaisu

Engeström, Kaja-
maa, Toiviainen &
Hilli (toim.)

[Näkökulmia hoidon eheyttämisen innovaatioiden tutkimiseen](#)

JULKAISUTIEDOT, ARVIOINTIKÄYTÄNNÖT JA KIRJOITUSOHJEET

Konsepti – Toimintakonseptin uudistajien verkkolehti
ISSN 2342-8376

Julkaisija: Toiminnan, kehityksen ja oppimisen tutkimusyksikkö CRADLE, Helsingin yliopisto

Konsepti - toimintakonseptin uudistajien verkkolehti on Toiminnan, kehityksen ja oppimisen tutkimusyksikkö CRADLE:n julkaisu, jonka numeroita toimittavat vuorotellen CRADLE:n, Työterveyslaitoksen ja Metropolia Ammattikorkeakoulun edustajat. Lehti julkaisee toimintakonsepteja ja liiketoimintamalleja sekä niiden kehittämistä ja uudistamista koskevia vertaisarvioituja artikkeleita, tutkimusselostuksia sekä kehittäjien ammatillisia puheenvuoroja ja katsauksia.

7. vuosikerran tuplanumeroa 1–2 koskevat julkaisutiedot

Seuraavat tiedot koskevat vain Konsepti – Toimintakonseptin uudistajien verkkolehden tuplanumeroa: Konsepti – Toimintakonseptin uudistajien verkkolehti, 7 (1-2), 2012

Konsepti – Toimintakonseptin uudistajien verkkolehti, 7 (1-2), 2012 on julkaistu 10.3.2015 Helsingin yliopiston digitaalisessa arkistossa HELDA:ssa. Kyseinen tuplanumero julkaistiin alunperin 30.5.2012 Muutoslaboratorion verkkosivustolla, jonka ylläpito on myöhemmin päättynyt. Artikkelit, tutkimusselostukset ja haastatteluihin perustuvat artikkelit on julkaistu samansisältöisinä kuin alkuperäisessä verkkojulkaisussa lukuun ottamatta ylä- ja alaviitteiden sekä muuttuneiden ja viallisten verkkolinkkien korjausta. Edellä mainittujen muutoksien tekemisestä ja verkkolehden aineistojen toimittamisesta Helsingin yliopiston digitaaliseen arkistoon (HELDA) on vastannut Varpu Tissari.

7. vuosikerran tuplanumeron 1–2 toteutuneet arviointikäytännöt

Tieteellisten artikkelien osalta noudatettiin sokkovertaisarviointia, jossa kaksi vertaisarvioijaa arvioi artikkelit ja esitti korjausehdotuksensa arviointilomakkeella. Joidenkin artikkelien saamat arviot poikkesivat toisistaan, joten päätoimittaja esitti vähimmäiskorjausvaatimukset ja muut muokauspyynnöt ja -ehdotukset kirjoittajille. Tutkimusselostusten ja haastatteluiden osalta ei noudatettu vertaisarviointia. Päätoimittaja esitti yksityiskohtaiset korjauspyynnöt ja -ehdotukset kaikille artikkeleille. Lisäksi molemmat lehden toimittajat oikolukivat kaikki artikkelit, kommentoivat niitä ja tekivät niihin korjausehdotuksia. Kaikki artikkelit kävivät siten läpi useita korjauskierroksia.

Kirjoitusohjeet ja käsikirjoituspohja Konsepti-lehteen kirjoittaville

[Konsepti-lehden kirjoitusohje](#)

[Konsepti-lehden käsikirjoituspohja](#)

Asiakkaat, työntekijät, välineet ja tietomallintaminen toiminnan ja toimintakonseptien kehittämisen voimavaroina

Varpu Tissari
CRADLE, Helsingin yliopisto
varpu.tissari [att] helsinki.fi

Tässä Konsepti – toimintakonseptin uudistajien verkkolehden kaksoisnumerossa julkaistut kirjoitukset tarkastelevat toiminnan ja toimintakonseptien kehittämistä eri näkökulmista. Kaksoisnumero sisältää kolmenlaisia kirjoituksia: neljä sokkovertaisarvioinnin läpikäynyttä tieteellistä artikkelia, kaksi tutkimusselostusta ja kaksi haastattelua. Artikkelit perustuvat Toiminnan, kehityksen ja oppimisen tutkimusyksikössä CRADLE:ssa tekeillä oleviin tutkimuksiin. Lehdessä julkaistuista tieteellisistä artikkeleista kaksi liittyy Rakentamisen tietomallintaminen (2011–2013) -tutkimushankkeeseen. Kaksi muuta tieteellistä artikkelia sekä lehden molemmat haastattelut liittyvät Hoidon eheyttämisen innovaatioiden toteutumisedellytykset, organisaation tahto ja asiakkaan ääni (2010–2012) -tutkimushankkeeseen. Lisäksi lehdessä on julkaistu kaksi tutkimusselostusta, joissa nämä kaksi Tekesin rahoittamaa tutkimushanketta on esitelty.

Lehden kirjoitusten perusteella pääkirjoituksen näkökulmaksi ja otsikoksi muodostui 'Asiakkaat, työntekijät, välineet ja tietomallintaminen toiminnan ja toimintakonseptien kehittämisen voimavaroina'. Pääkirjoituksen ensimmäisessä luvussa esitän lehden kirjoitusten kannalta keskeisiä käsitteitä sekä linkitän lehden artikkelit toiminnan ja toimintakonseptien kehittämiseen kultuurihistoriallisen toiminnanteorian viitekehyksessä. Luvussa kaksi tarkastelen, miten asiakkaat, työntekijät ja välineet on nostettu toiminnan kehittämisen voimavaroiksi HETE-tutkimushankkeeseen liittyvissä kirjoituksissa. Luvussa kolme tarkastelen ongelmia ja ristiriitoja toiminnan ja toimintajärjestelmien kehittämisen voimavaroina ja linkitän tekstin Rakentamisen tietomallintaminen -hankkeeseen liittyviin kirjoituksiin. Luvussa neljä esittelen lyhyesti lehdessä julkaistut tutkimusselostukset ja luvussa viisi sokkoarvioinnin läpikäyneet tieteelliset artikkelit. Luvussa kuusi esittelen lehdessä julkaistut haastattelut. Luvussa seitsemän esittelen lehden julkaisemisen prosessia ja arvioin lehden päätoimittajana asettamani tavoitteiden toteutumista. Pääkirjoitus päättyy luvun kahdeksan jälkikirjoitukseen.

Avainsanat: ristiriita, tietomallintaminen, toiminnan kohde, toimintajärjestelmä, toimintakonsepti, väline

1 TOIMINNAN JA TOIMINTAKONSEPTIEN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHTIA

Toimintakonseptin käsitettä ja merkitystä toiminnan ja toimintakonseptien kehittämiseksi on tarkasteltu yksityiskohtaisesti Jaakko Virkkusen ja hänen kollegoidensa kirjassa *Toimintakonseptin yhteisen kehittämisen mahdollisuus* (Virkkunen, Ahonen, Schaupp & Lintula, 2010). Nostan aluksi esiin heidän kirjastaan joitakin peruskäsitteitä ja keskeisiä ajatuksia, joiden toivon auttavan lukijaa hahmottamaan lehdessä julkaistujen kirjoitusten linkittymistä toiminnan ja toimintakonseptien kehittämiseen sekä ylipäätään toimintajärjestelmän kokonaisuuteen.

Ensinnäkin *toimintakonseptilla* tarkoitetaan käsitettä, ideaa tai logiikkaa, jonka mukaan tietty kokonaisuus on rakentunut ja jonka mukaan tämä kokonaisuus toimii ja kehittyy (Virkkunen & al., 2010). Toimintakonseptin ytimenä on *toiminnan kohde*, asia tai ilmiö, johon toiminnalla vaikutetaan sekä toiminnan tuloksena syntyvä tuotos. Toiminnan kohde liittyy tuotannon ja sen tuotosten käytön toisiinsa. Toiminnan kohde on aluksi tuotannon ja myöhemmin kulutuksen kohde. Tuotannon kohde tai tuotos tyydyttää yhteiskunnan tietyissä toiminnoissa olevan tarpeen. Tämän yhteiskunnassa esiintyvän tarpeen ja toiminnan tuotoksen suhde synnyttää toiminnan yhteiskunnallisen motiivin ja tarkoituksen. Toisin sanoen toiminnan yhteiskunnallisen motiivin ja tarkoituksen synnyttää toiminnan tuotoksen ja yhteiskunnassa esiintyvän tarpeen suhde. (Virkkunen & al., 2010.)

Toiminnan kehittämisen logiikkaa voidaan lähteä paikantamaan esimerkiksi terveydenhuoltoalalla kuten pitkäaikaissairaiden hoitoa koskevassa artikkelissa on esitetty (ks. Saarelma, Lommi, Hemminki, Leppäkoski & Siefen, 2008). Saareلمان ja hänen kollegoidensa mukaan pitkäaikaissairauksien ja elämäntapasairauksien hoito on lääketieteellisesti haastavaa, koska yhä useampi potilas sairastaa useita sairauksia ja tarvitsee niiden hoitoon monenlaista lääkitystä. Haasteellista on myös se, että hoitosuositukset eivät ota yleensä kantaa monen sairauden samanaikaiseen hoitoon eivätkä hoidon organisointiin moniammatillisena yhteistyönä. Tautikohtaiset hoitosuositukset eivät kirjoittajien mukaan riitä ohjeiksi eri pitkäaikaissairauksien samanaikaiseen seurantaan ja asialliseen hoitoon, joten niiden rinnalle tarvitaan pitkäaikaissairaiden ja monia sairauksia sairastavien hoitoon malleja, jotka ottavat huomioon potilaan kokonaisuutena

ja jotka koordinoivat hänen kaikkien ongelmien hoitoa. (Saarela & al., 2008.) Tällaisia malleja voidaan kutsua toimintakonsepteiksi.

2 ASIAKKAAT, TYÖNTEKIJÄT JA VÄLINEET TOIMINNAN KEHITTÄMISEN VOIMAVARAINA

Yksi pitkäaikaissairaiden hoidon eheyttämiseksi kehitetty malli eli toimintakonsepti on ns. pitkäaikaissairaiden omahoitomalli, joka on yksi HETE-tutkimushankkeessa toteutettavien tutkimuksien kohteena olevista innovaatioista. Erilaisia näkökulmia omahoitomallin jalkautumiseen tarjoavat tässä lehdessä julkaistut HETE-tutkimukseen liittyvät kirjoitukset. Asiakkaan ääni ja asiakkaiden tekemät aloitteet sekä tutkimuskentillä kehitetyt välineinnovaatiot on nostettu keskeisiksi käsitteiksi ja toiminnan kehittämisen voimavaroiksi HETE-hankkeessa toteutetuissa tutkimuksissa. **Anu Kajamaan** tutkimusselostuksessa *Hoidon eheyttämisinnovaatioiden toteutumisedellytykset, organisaation tahto ja asiakkaan ääni* on esitetty HETE-tutkimushankkeen tavoitteet ja kerrottu tarkemmin tutkimuskentistä ja niillä kehitetyistä innovaatioista sekä hankkeen toteutuksesta. (Ks. myös tämän verkkolehden lopussa oleva HETE-hankkeen raportin mainos.) Tässä lehdessä on julkaistu kaksi HETE-hankkeeseen liittyvää tieteellistä artikkelia ja kaksi haastattelua.

Anu Kajamaan ja **Angeliqne Hillin** artikkeli *Asiakasaloitteet ja niihin vastaaminen hoitotyössä – Esimerkkinä kotihoito* valottaa asiakasaloitteiden ja työntekijöiden aloitteisiin vastaamisen merkitystä kotihoidossa kehitettyjen innovaatioiden eli palvelupaletin ja liikkumissopimuksen jalkautumiselle ja mahdolliselle yhteiskehittelylle. **Varpu Tissarin** ja **Hanna Toivianen** artikkelissa *Omahoitomalli asiakaslähtöisyyden välittäjänä* tarkastellaan pitkäaikaissairaiden hoitoon kehitettyä innovaatiota eli omahoitomallia asiakaslähtöisyyden välittäjänä toiminnan kehittämiseen osallistuneiden toimijoiden, terveydenhoitajien ja potilaiden näkökulmasta. Asiakkaan ääni tulee esiin myös **Varpu Tissarin** tekemään haastatteluun perustuvassa artikkelissa *Omahoidon tavoitteiden saavuttamisen edellytyksiä potilaan näkökulmasta*, jossa haastateltavana ollut pitkäaikaissairaiden omahoitomallin palveluja käyttävä potilas tuo esiin kokemuksia omahoidosta ja omahoitomallin palveluista.

HETE-hankkeessa organisaation tahdon ymmärretään ilmenevän organisaation johdon, toiminnan kehittäjien ja työntekijöiden puheessa. Tässä lehdessä työntekijöiden

näkökulma, tahto ja ääni tulevat esiin verkkolehden toisessa **Varpu Tissarin** tekemään haastatteluun perustuvassa artikkelissa *Kotihoidon asiakkaiden liikkumiskyvyn edistämisen liikkumissopimuksen avulla*, jossa onnistumisen kokemuksia työntekijöiden näkökulmasta esittävät kotihoidon työntekijät vastatessaan haastattelukysymyksiin. Työntekijöiden ja asiakkaan tahto tulevat esiin myös **Varpu Tissarin** ja **Hanna Toiviaisen** artikkelissa *Omahoitomalli asiakaslähtöisyyden välittäjänä*, joka tarkastelee omahoitomallia myös välineinnovaation ja välitteisyyden näkökulmista. Välineitä ja välittyneisyyttä sivutaan myös Rakentamisen tietomallintaminen -hankkeen kahdessa artikkelissa, jotka nostavat toiminnan ja toimintajärjestelmien kehittämisen lähtökohdiksi ja keskeisiksi käsitteiksi ongelmat ja ristiriidat. Tarkastelen näitä seuraavaksi.

3 ONGELMAT JA RISTIRIIDAT TOIMINNAN JA TOIMINTAJÄRJESTELMIEN KEHITTÄMISEN VOIMAVARAINA

Toimintajärjestelmä ja ristiriidat

Kulttuurihistoriallisessa toiminnanteoriassa toiminnan tutkimisen ja kehittämisen lähtökohdiana on ymmärrys *toimintajärjestelmästä*, joka mallintaa ihmisen toiminnan yleisen rakenteen (Engeström, 1987, 98). Malli toimintajärjestelmästä on esitetty tässä lehdessä **Jenni Korpelan** artikkelissa *Tietomallintamisen käyttöönoton ongelmat rakennushankkeessa*.

Virkkunen, Ahonen, Schaupp ja Lintula (2010) ovat esittäneet seuraavan esimerkin kuvatessaan rakennusyritystä toimintajärjestelmänä. Rakennusyrityksen toimintajärjestelmän muodostaa kokonaisuus, joka sisältää tekijät ja heidän yhteisönsä, tietotaidon, välineet, sisäisen työnjaon ja säännöt. Nämä toimintajärjestelmän eri osat ovat ”historiallisesti muotoutuneita yleistyksiä siitä, millaisia tekoja rakennuksen rakentaminen edellyttää, millaisia välineitä ja menetelmiä siinä voidaan käyttää, mitkä ovat järkeviä tapoja jakaa rakennustyö ja millaisia sääntöjä tarvitaan siihen osallistuvien henkilöiden työpanosten yhteensovittamiseksi ja ongelmien synnyn estämiseksi”. Rakennusalan yritysten toimintajärjestelmien verkosto mahdollistaa konkreettisten rakennuskohteiden ja rakennusten toteuttamisen. Kirjoittajien mukaan ”toiminnan kohde on olemassa sekä käsitteellisenä yleistyksenä että yleistyksen piiriin kuuluvina yksittäisinä, konkreettisina kohteina”. *Toiminnan kohdetta* määrittävätkin tarpeen lisäksi ”tuotoksen aikaansaamista

koskeva, historiallisesti kehittynyt tieto ja välineistö, tuotoksen tuottamiseen tarvittavien, erilaista tietoa ja osaamista omaavien tekijöiden yhteisö, yhteisön sisäinen työnjako sekä toimintaa ja siihen osallistuvia henkilöitä sitovat erilaiset säännöt” (Virkkunen & al., 2010, 38-44.)

Kun toiminta muuttuu, toimintajärjestelmän sisälle syntyy toimintajärjestelmän osatekijöiden välisiä *ristiriitoja*. Näitä ristiriitoja voidaan ylittää laajentamalla toiminnan kohdetta. Ristiriitojen ratkaiseminen voi edellyttää uudenlaisia tuotteita tai palveluja. Toisaalta nämä uudet tuotteet ja palvelut tarjoavat uusia mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseksi. Toimintakonseptit ovatkin historiallisesti kehittyneitä tai kehitteillä olevia periaatteita, joilla tyydytetään yhteiskunnassa esiintyviä tarpeita. Toimintakonsepteja voidaan myös pitää tapoina ratkaista ristiriitoja, jotka ovat toisaalta tuotanto- ja käyttötoiminnan välisiä ja toisaalta kohteen käyttö- ja vaihtoarvon välisiä. (Virkkunen & al., 2010, 38-44, 58.)

Tässä verkkolehdessä Jenni Korpela tarkastelee artikkelissaan *Tietomallintamisen käyttöönoton ongelmat rakennushankkeessa* rakennushankkeen ongelmia eri toimijoiden näkökulmasta sekä toimintajärjestelmän eri osien välisiä ristiriitoja. Lehden toisessa rakennusalaan liittyvässä artikkelissa *Tietomallintamisen käytöt rakentamisessa* Tarja Mäki, Sami Paavola, Hannele Kerosuo & Reijo Miettinen tarkastelevat tietomallintamisen käyttöjä rakennushankkeen suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa. Molemmat artikkelit liittyvät Rakentamisen tietomallintaminen -hankkeessa toteutettuihin tutkimuksiin. Artikkelien aiheet liittyvät yleisempään haasteeseen, joka syntyy, kun uusia välineitä otetaan käyttöön tai kun uusia toimintakonsepteja ja malleja sovelletaan tarkastelematta laajemmin niiden vaikutuksia toimintajärjestelmän kokonaisuuteen ja antamalla toiminnan kehittämiseksi riittäviä toimintaedellytyksiä ja kehittämisessä tarvittavaa tukea.

4 LEHDESSÄ JULKAISTUT TUTKIMUSSELOSTUKSET

Toiminnan, kehityksen ja oppimisen tutkimusyksikössä CRADLE:ssa on käynnissä kaksi Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekesin rahoittamaa tutkimushanketta, joissa tehtäviin tutkimuksiin tässä lehdessä julkaistavat artikkelit perustuvat. Lehden käsillä olevassa kaksoisnumerossa on julkaistu hankkeiden projektipäälliköiden

kirjoittamat tutkimuselostukset, joista saa hyvän kokonais kuvan hankkeista ja niissä tehtävistä tutkimuksista.

Anu Kajamaa kertoo tutkimuselostuksessaan *Hoidon eheyttämisen innovaatioiden toteutumisedellytykset, organisaation tahto ja asiakkaan ääni* -tutkimushankkeesta (2010–2012). Hankkeessa tutkitaan sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla kehitettyjen hoidon eheyttämisen innovaatioiden jalkautumista, toteutumista ja jalostamista kolmella tutkimuskentällä: Oulun yliopistollisen sairaalan keskusleikkausosastolla, Espoon terveyskeskuksen pitkäaikaissairaiden hoidossa ja Helsingin terveyskeskuksen vanhusten kotihoidossa.

Toisessa hankeselostuksessa Tarja Mäki kertoo tutkimuselostuksessaan *Rakentamisen tietomallintaminen* (2011–2013) -hankkeesta, jossa tutkitaan tietomallintamisen käyttöä rakennusalan suunnittelussa, rakentamisessa, rakennusten ylläpidossa ja asiakasyhteistyössä.

5 LEHDESSÄ JULKAISTUT TIETEELLISET ARTIKKELIT

Tässä lehdessä on julkaistu neljä sokkovertaisarvioinnin läpikäynyttä tieteellistä artikkelia, joista seuraavat kaksi artikkelia liittyvät HETE-hankkeessa tehtyihin tutkimuksiin. Anu Kajamaa ja Angelique Hilli ovat kirjoittaneet artikkelin *Asiakasaloitteet ja niihin vastaaminen hoitotyössä – Esimerkkinä kotihoito*. He ovat tutkineet, millaisia aloitteita kotihoidon asiakkaat tekevät kotihoidon asiakaskäynneillä ja miten työntekijät vastaavat asiakkaiden aloitteisiin. Kajamaan ja Hillin tutkimuksen mukaan kotihoidon keskeisenä toiminnan kehittämisen haasteena on toisaalta se, miten vuoropuhelua kotihoidon työntekijöiden ja asiakkaiden välillä voidaan lisätä ja toisaalta se, miten asiakkaiden aloitteet voidaan ottaa aiempaa paremmin huomioon toiminnan kehittämisessä ja hoidon eheyttämisessä.

Varpu Tissari ja Hanna Toiviainen ovat kirjoittaneet artikkelin *Omahoitomalli asiakaslähtöisyyden välittäjänä*. Kirjoittajat ovat tutkineet, keiden toimintaa väline palvelee ja mikä on välineen merkitys hoidon eri osapuolille sekä mitä varten väline on käytössä ja minkälaista toiminnan kohdetta sitä käyttämällä voidaan hallita. Tekemänsä analyysin pohjalta kirjoittajat tarkastelevat, millaista asiakaslähtöisyyttä omahoitomalli ja sen käyttö välittävät. Artikkelissa on esitetty alustavia tuloksia omahoitomallin

jalkautumisesta ja käytöstä mallin kehittäjien, työntekijöiden ja potilaiden näkökulmista.

Nämä Konsepti-lehdessä julkaistut tieteelliset tutkimusartikkelit nostavat toiminnan ja toimintakonseptien kehittämisen tarkastelussa keskiöön terveydenhuollon asiakkaat ja työntekijät ja erityisesti heidän vuorovaikutuksensa laadun sekä välineiden käytön ja toiminnan kohteen hahmottamisen vaikutuksen toimintaan sekä toiminnan ja toimintakonseptien kehittämismahdollisuuksiin. Molemmissa artikkeleissa toiminnan kohteen hahmottaminen uudella tavalla näyttäytyy keskeisenä seikkana, joka sisältää ekspansiivisen oppimisen sekä toiminnan kohteen kehittävään laajenemiseen liittyviä mahdollisuuksia (ks. esim. Engeström, 1987; 2004). Toisaalta uusien innovaatioiden, välineiden, toimintakonseptien ja -mallien käyttöönotto voi tuoda toimintaan myös uusia haasteita, jotka voivat tulla esiin toimintajärjestelmän eri osien välisinä tai eri toimintajärjestelmien välisinä ristiriitoina. Näitä ristiriitoja ja toiminnassa tapahtuvia muutoksia voidaan toisaalta pitää toiminnan ja toimintakonseptien kehittämisen lähtökohtina ja virittäjinä, joten niissä piilee oppimisen ja toiminnan kehittämisen potentiaalisia mahdollisuuksia.

Rakentamisen tietomallintaminen -tutkimushankkeeseen liittyvässä kahdessa tieteellisessä tutkimusartikkelissa tarkastellaan rakennushankkeessa ilmeneviä ongelmia, jotka tuleva esiin tietomallintamisen käyttöönotossa ja käytössä. Jenni Korpela esittää artikkelissaan *Tietomallintamisen käyttöönoton ongelmat rakennushankkeessa* haastateluaineistoon perustuvia tuloksia tietomallintamisen käyttöönoton ongelmista ja haasteista rakennushankkeen eri osapuolten näkökulmasta. Lisäksi hän esittää tulkinnan toimintajärjestelmän hypoteettisista ristiriidoista, joita ongelmat ilmentävät. Haastattelujen avulla Korpela on analysoinut tietomallintamisen aiheuttamia ristiriitoja arkkitehtien sekä rakenne- ja talotekniikkasuunnittelijoiden toimintajärjestelmissä. Artikkelissa ristiriitoja käydään läpi toiminnan teorian näkökulmasta ja esitetään, millaisiin kehittämisehdotuksiin on päädytty toiminnan uudistamiseksi.

Tarja Mäki, Sami Paavola, Hannele Kerosuo ja Reijo Miettinen tarkastelevat artikkelissaan tietomallintamisen käyttöä rakennushankkeen suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa. He tuovat esiin, että tietomallintamista käytetään monipuolisesti erityisesti rakentamisen suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa, mutta tietomalleja ei hyödynnetä ylläpitovaiheessa. Odotus tietomallintamisen vaikutuksesta suunnittelun ja

rakentamisen laatuun jää heidän tutkimustulostensa mukaan täysimääräisesti toteuttamatta.

Näissä molemmissa artikkeleissa tuodaan toisaalta esiin välineen (tietomallintamisen) käyttöönottoon ja käyttöön liittyviä ongelmia ja haasteita rakennushankkeen eri toimijoiden näkökulmasta ja toisaalta tarkastellaan laajemmin toimintajärjestelmän osien ja eri toimintajärjestelmien välisiä ristiriitoja. Kulttuurihistoriallisessa toiminnan-teoriassa toiminnan häiriöitä ja toimintajärjestelmän eri osien tai eri toimintajärjestelmien välille syntyviä ristiriitoja pidetään oppimisen ja toiminnan kehittämisen mahdollistavina lähtökohtina. Ristiriitojen paikantaminen toiminnasta ja tulosten raportoiminen tutkimuksen kohteena oleville organisaatioille ja toimijoille voivat potentiaalisesti johdattaa ekspansiiviseen oppimiseen sekä toiminnan ja toimintajärjestelmien kehittymiseen (ks. esim. Engeström, 1998; 2004). Hankkeen seuraavassa vaiheessa rakennushankkeissa on tarkoitus toteuttaa kehittämisinterventioita, joissa esiin tulleet ongelmat ja haasteet otetaan toiminnan kehittämisen lähtökohdiksi.

6 LEHDESSÄ JULKAISTUT HAASTATTELUT

Lehdessä on julkaistu myös kaksi tekemiini haastatteluihin perustuvaa artikkelia, jotka liittyvät HETE-tutkimushankkeeseen. Tarkastelen ensin haastattelua, joka otsikko on *Kotihoidon asiakkaiden liikkumiskyvyn edistäminen liikkumissopimuksen avulla: onnistumisen kokemuksia työntekijöiden näkökulmasta*. Haastattelussa toiminnan kehittämiseen osallistuneet ja organisaationsa uusia välineinnovaatioita käyttäneet työntekijät kertoivat onnistumisen kokemuksistaan, kun uusi toimintakonsepti (liikkumissopimus) oli otettu käyttöön Helsingin terveyskeskuksen kotihoidossa. Artikkelissa tulee esiin kiinnostavia muutoksia, joita kotihoidossa on tapahtunut viime vuosina. Muutokset liittyvät organisatorisiin muutoksiin, moniammalisen yhteistyön tekemisen lisääntymiseen, työnjaon, toimijoiden roolien, työtapojen ja vuorovaikutuksen muuttumiseen sekä hoidon eheyttämisen haasteisiin ja välineisiin. Haastattelussa tulee esiin, että kotihoidossa työtä tehdään tiimeissä ja asiakkaan vastuuhoidajan rooli korostuu henkilönä, joka toimii yhteyshenkilönä hoitoon osallistuvien eri toimijoiden ja asiakkaan omaisten välillä, ja jolla on käsitys asiakkaan hoidon kokonaistilanteesta. Vastuuhoidajan toimintaa eri ammattiryhmien ja myös asiakkaan omaisten välisenä linkkinä voidaan pitää yhtenä kotihoidossa käytössä olevista keinoista vastata hoidon eheyttämisen haasteisiin,

jollainen voi olla esimerkiksi hoidon pirstaloituminen, kun hoitoon osallistuu useita eri toimijoita. Haastattelukysymyksiin vastanneiden kotihoidon työntekijöiden mielestä kotihoito on muuttunut aiempaa asiakaslähtöisemmäksi ja asiakkaan näkemyksiä ja toiveita aiempaa paremmin huomioivaksi. Heidän mielestään liikkumissopimus on vaikuttanut myös kotihoidon asiakkaiden mahdollisuuksiin tulla aiempaa paremmin kuulluksi. Haastattelussa tulee myös esiin asiakkaan aktivoiminen liikkumissopimuksen avulla oman liikkumiskykynsä aktiiviseksi edistäjäksi ja omaisten rooli tämän lisääntyvän aktiivisuuden tukijana. Vanhustyön uusia toimintamalleja on tarkasteltu myös kirjassa Lupaava kotihoito (ks. Engeström, Niemelä, Nummijoki & Nyman, 2009).

Lehden toinen haastatteluun tukeutuva artikkeli perustuu tekemääni puhelinhaastatteluun, joka on otsikoitu: *Omahoidon tavoitteiden saavuttamisen edellytyksiä potilaan näkökulmasta. Haastateltavana pitkäaikaissairaiden omahoitomallin palveluja käyttävä potilas*. Artikkelia varten haastateltu ”Alfred” kertoo kokemuksiaan ja näkemyksiään omahoitomallin palvelujen käyttöönotosta ja käytöstä sekä omahoidon ja omahoitomallin palvelujen ja välineiden merkityksestä terveydenhoidolleen. ”Alfred” vastaa omahoidostaan ja terveytensä ylläpitämisestä omahoitomallin palveluiden ja omahoidon välineiden tukemana, mikä ilmentää hänen aloitteellisuuttaan ja voimaantumistaan omien pitkäaikaissairauksiensa hoidossa sekä tietoisuuttaan oman elämäntilanteensa ja voimavarojensa asiantuntijana. Sähköisen asioinnin palvelut näyttävät tuovan joustavuutta pitkäaikaissairauksien kokonaisvaltaiseen hoitoon sekä potilaan että terveysaseman kannalta. Ne eivät kuitenkaan näytä korvaavan vuosikäyntiä terveydenhoitajan vastaanotolla, mikä tukee laboratoriossa käynnin lisäksi pitkäaikaissairaahan hoidon kokonaistilanteen hahmottamista sekä hoitotarpeen ja esimerkiksi lääkelistan päivittämistarpeiden arvioimista.

7 LEHDEN JULKAISEMISEN PROSESSI, PÄÄTOIMITTAJAN TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

Lehden kaksoisnumeron toimitus- ja julkaisemisprosessi

Lehden toimitusprosessi alkoi 21.10.2011, kun kahden tutkimushankkeen kirjoittajia pyydettiin toimittamaan artikkelikäsikirjoituksensa lehden päätoimittajalle 11.11.2011 mennessä. Tieteellisille artikkelikäsikirjoituksille toteutettiin sokkovertaisarviointi,

minkä jälkeen kirjoittajat työstivät käsikirjoitustaan saamansa palautteen perusteella. Kukin tieteellisen artikkelin kirjoittaja sai palautetta ja muokkausehdotuksia kahdelta sokkoarvioijalta, minkä jälkeen esitin lehden päätoimittajana vielä yksityiskohtaiset muokkauspyynnöt ja -ehdotukset tieteellisten artikkelien kirjoittajille. Lopuksi lehden molemmat toimittajat oikolukivat tekstit huolellisesti ja tekivät muokkausehdotuksensa kirjoittajille artikkelien viimeistelemistä varten.

Usein arvioinnit erosivat paljon toisistaan. Päätoimittajana otin yksityiskohtaisesti kantaa siihen, miten artikkelia tulee muokata, jotta se tulee julkaistuksi ja tarkistin, että sokkovertaisarvioijien esittämät muokkaukset oli riittävässä määrin tehty. Osa käsikirjoituksista ei vaatinut suuria muutoksia, mutta jotkut artikkelit kävivät läpi monitahoisien muokkausprosessin.

Tutkimusselostuksia ei sokkoarvioitu, mutta kirjoittajat saivat päätoimittajalta yksityiskohtaiset muokkauspyynnöt ja -ehdotukset tekstiensä muokkaamiseksi. Lisäksi toimittajat oikolukivat tekstit huolellisesti ja tekivät muokkausehdotuksensa kirjoittajille artikkelien viimeistelemistä varten. Siten kaikki artikkelit kävivät läpi moninaisen muokkausprosessin.

Lehden kaksoisnumeron julkaisemisen tavoitteet ja niiden toteutuminen

Ensimmäisenä tavoitteenani lehden kaksoisnumeron päätoimittajana oli se, että kaikki lehteen tarjotut artikkelit tulevat julkaistuksi ja kaikki kirjoittajat saavat kirjoitusprosessin aikana tarvitsemansa tuen mahdollisimman yksityiskohtaisten muokkausehdotusteni avulla. Lisäksi kirjoittajat saivat tarvitsemansa lisäajan artikkelinsa työstämiseksi. Yksi käsikirjoitus jäi julkaisematta artikkelin kirjoittajan työkiireiden takia, mutta kokonaisuutena tavoite toteutui ja lehdestä muodostui tuhti kaksoisnumero, jossa käsitellään kahdessa eri tutkimushankkeessa tehtyjä tutkimuksia.

Toisena tavoitteenani oli, että lehdessä julkaistaan kolmentyyppisiä kirjoituksia; sokkovertaisarvioinnin läpikäyneitä tieteellisiä artikkeleita sekä tutkimusselostuksia ja haastatteluita. Lehdessä julkaistiin artikkeleita kaikista näistä juttutyypeistä ja vieläpä niin monta, että lopputuloksena syntyi kaksoisnumero, mikä toki pitkitti lehden valmistumista työmäärän ollessa ennakoitua suurempi. Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut lehden toimittaminen kahtena erillisenä numerona, mutta lehden toimituskunta päätyi julkaisemaan lehden kaksoisnumerona.

Kolmantena tavoitteenani oli, että äänensä saavat kuuluviin käytännön toiminnan kehittäjät ja työntekijät sekä palveluiden tai tuotteiden loppukäyttäjät. Artikkeleissa nämä eri toimijatahot saavat äänensä kuuluviin joko tutkijoiden kirjoittamien artikkeleiden kautta tai tekemiäni haastatteluiden kautta. Lehteen suunnitelluista kolmesta haastattelusta toteutui kaksi. Haastattelukysymyksiin vastanneet työntekijät ja potilas osallistui aktiivisesti artikkeleiden viimeisteleminen, joten heidän äänensä tulee jutussa hyvin esiin. Aika ei lopulta riittänyt kolmannen haastattelun toteuttamiselle, sillä lehden päätoimittaminen ja toimittaminen osoittautui työlääksi prosessiksi päätoimisen tutkimustyöni rinnalla.

Työntekijöiden ja potilaan äänen esille saamisesta haastatteluiden avulla

Tieteellisissä artikkeleissa ja muissa tutkimusjulkaisuissa käytännön työn tekijöiden ja kehittäjien sekä asiakkaiden ja tuotteiden loppukäyttäjien äänet tulevat usein kuuluviin vain välitteisesti tutkijoiden kautta, sillä tutkijat yleensä määrittävät, mitkä tutkimusaineistoon sisältyvät puheenvuorot tai lausumat ansaitsevat tulla julkaistuksi. Siksi pyrin tekemissäni haastatteluissa siihen, että haastattelukysymyksiin vastanneet kotihoiton työntekijät ja pitkäaikaissairaiden omahoitomallia käyttävä potilas saisivat äänensä kuuluviin suoremmin.

Kotihoiton työntekijöiden haastatteluun perustuva artikkeli on mielestäni hyvä esimerkki uudelta tavasta kirjoittaa haastattelukysymyksiin perustuva artikkeli. Kotihoiton työntekijät vastasivat tekemiini haastattelukysymyksiin sähköpostitse. Erityisen kiinnostavaksi toteutuksen tekee se, että nämä käytännön työntekijät edustavat organisaatiossaan eri ammattiryhmiä, joten jutussa tulee esiin moniammatillisen tiimin edustajien ääni kollektiivisena yhteistuotoksena. Toimitin haastattelukysymyksiin annetut vastaukset artikkelimuotoon, mutta lopputuloksena syntynyt artikkeli on yhteistoiminnallisen työskentelymme tulos.

Oli myös upeaa kokea, kuinka 70-vuotias potilas toi esiin omaa toimijuuttaan ja ääntään haastatteluun perustuvan tekstin viimeistelyssä. Potilaan ääni ja käden jälki tulevat tekstissä vahvasti esiin, vaikka toimittajana toki tekstiä muokkasinkin helpommin luettavaksi kokonaisuudeksi, jotta lukijoiden ei tarvitse lukea sanatarkasti litteroimaani tekstiä.

8 JÄLKIKIRJOITUS

Palautteen antaminen kirjoittajille

Lehteen kirjoittaneet tutkijat jatkavat tutkimuksiensa tekoa ja olisivat varmasti kiitollisia lukijoiden palautteesta. Kannustankin lukijoita ottamaan sähköpostitse yhteyttä suoraan kirjoittajiin, jos artikkelit, tutkimusselostukset tai haastattelut herättävät ajatuksia, joista lukija uskoo kirjoittajien hyötyvän tai vaikkapa ilahtuvan. Kirjoittavat voivat ottaa palautteet huomioon jatkaessaan tutkimuksiensa tekoa ja työstäessään seuraavia artikkeleitaan.

Kiitokset yhteistyöstä lehden tekemiseen osallistuneille

Olen kiitollinen ja ylpeä kaikkien lehdessä julkaistujen artikkelien kirjoittajien työpanoksesta, sillä kirjoittajat jaksoivat sinnikkäästi työstää artikkeleitaan moneen kertaan artikkeleiden arviointi- ja muokkaamisprosessin aikana saaden palautetta aluksi sokkoarvioijilta, sitten päätoimittajalta ja lopulta vielä artikkelit oikolukeneilta toimittajilta. Kiitän lämpimästi kaikkia sokkoarvioijia sekä tieteellisten artikkeleiden ja tutkimuskatsauksien kirjoittajia sekä haastattelukysymyksiin vastanneita työntekijöitä ja potilasta osallistumisesta lehden tekemiseen. Suuri kiitos Helsingin kaupungin kotihoidon työntekijähaastattelun toteutumisesta kuuluu moniammatillisen tiimin yhteistoiminnallisen kirjoittamisprosessin koordinoinnin osalta kotihoidon työntekijälle Tuulikki Siiralle. Yhdyn täysin hänen sanoihinsa ollen ylpeä yhteistyöstämme ja sen tuloksena syntyneestä artikkelista.

Lämpimät kiitokset myös lehden toimitusneuvostolle, joka kokoontui sähköpostikokoukseen hyväksymään lehden sisällyssuunnitelman ja antoi tukensa lehden toimituskunnalle. Erityisesti haluan kiittää emeritus professori Jaakko Virkkusta ja tutkija Marika Schauppia, joilta sain hyviä neuvoja, ohjeita ja tukea lehden toimitusprosessissa. Kiitokset myös tekniselle asiantuntijalle, joka muokkasi toukokuussa lehden julkaisualustan sellaiseksi, että voimme päivittää verkkolehden etusivun ja julkaista lehden kaksoisnumeron.

Lämpimät kiitokset myös professori Yrjö Engeströmille, joka antoi minulle ja Tarja Mäelle tehtäväksi toimittaa *Konsepti*-lehden numeron. Tehtävä on ollut erittäin

Tissari, V. 2012. Asiakkaat, työntekijät, välineet ja tietomallintaminen toiminnan ja toimintakonseptien kehittämisen voimavaroina [Pääkirjoitus]. *KONSEPTI – Toimintakonseptin uudistajien verkkolehti*, 7 (1-2), 1-13. <http://hdl.handle.net/10138/153392>

mieluisa ja sen aikana opimme paljon verkkolehden toimitustyön prosesseista, sokko-vertaisarvioinnin käytännöistä ja yksikössämme tekeillä olevista tutkimuksista.

Erityiskiitokseni osoitan lehden toimituskunnan kahdelle muulle jäsenelle eli lehden toisena toimittajana toimineelle Tarja Mäelle sekä lehden taittaneelle Jenni Korpelalle. Hyvän yhteistyömme tuloksena syntyi *Konsepti*-lehden ensimmäinen muhkea kaksoisnumero ja lisäksi uusi taittopohja, mistä voivat hyötyä lehden seuraavien numeroiden toimittajat ja artikkeleiden kirjoittajat. Sokkoarvioinnin tueksi syntyi lisäksi arviointilomake.

LÄHTEET

- Engeström, Y. (1987). *Learning by Expanding. An Activity-theoretical Approach to Developmental Research*. Helsinki: Orienta-Konsultit.
- Engeström, Y. (1998). *Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita*. (2. painos.) Helsinki: Hallinnon kehittämiskeskus.
- Engeström, Y. (2004). *Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä*. Tampere: Vastapaino.
- Engeström, Y., Niemelä, A.-L., Nummijoki, J. & Nyman, J. (Toim.) (2009). *Lupaava kotihoito. Uusia toimintamalleja vanhustyöhön*. Helsinki: PS-kustannus.
- Saarelma, O., Lommi, M.-L., Hemminki, A., Leppäkoski, A.-M. & Siefen, L. (2008). *Toimiva hoitomalli pitkäaikaissairauden hoitoon*. *Suomen Lääkärilehti*, 50, 4441-4448.
- Virkkunen, J., Ahonen, H., Schaupp, M. & Lintula, L. (2010). *Toimintakonseptin yhteisen kehittämisen mahdollisuus*. Tykesin raportteja 70. Helsinki: Tekes, Työelämän kehittämisohjelma Tykes.